

Jednotící perspektiva díla a přisvojení

V interpretacích obrazu literárního světa nám půjde o překonání tradičního pojetí formy a obsahu, budeme usilovat pojmut každé dílo spíše v jednotě jeho výstavby, ve skloubení jeho estetických kvalit v dynamické syntéze hodnot mimoestetických. Nepůjde nám o postižení reálnosti či imaginárnosti obrazu, zaměříme se spíše na způsob jeho utváření a na tvarové kvality, jimiž se vyznačuje.

V imaginárním světě literárního díla rozlišíme opozice prostoru i postav, u nich pak napětí mezi nitrem a vnějškem, všimneme si kulís a rekvizit, u děje jeho sekvenčnosti, digresivnosti, rozlehlosti či zhuštěnosti, neodsuneme stranou zapojení jednotlivých motivů do tvaru díla, toposů idylických i provokujících. V kvalitativním skloubení všech naznačených rovin bychom měli uplatnit vlastní osobitý interpretační přístup a dobrat se vnitřního smyslu díla, nalézt jeho jednotící perspektivu.

Při aplikaci díla do kontextu literárního, kulturního i existenciálního uplatníme intertextualitu ve smyslu teorií Julie Kristevy a Renate Lachmann, jak je naznačil Aleš Haman ve svém *Úvodu do studia literatury a interpretace díla*.¹ Z hlediska recepce se pokusíme o zkoumání synchronní i diachronní, přičemž výsledkem by mělo být začlenění díla do aktuálního literárního kontextu.

V metaliterárních polemikách o povaze významu, možnostech a hranicích interpretace literárního díla se vyskytly pojmy jako *nadinterpretace* (Umberto Eco) či *podinterpretace* (Jonathan Culler), dokonce *reinterpretace* nebo *akceptovatelné interpretace* a samozřejmě rovněž *autointerpretace* i *spoluinterpretace*. Diskuze vycházejí buď z představy, že text má „podstatu“ a legitimní interpretace je schopna ji ozřejmit, nebo naopak nejradikálnější čtenářsky orientované interpretace sahají až k tvrzení, že *tajemstvím textu je jeho prázdnota*² a recipient má při vytváření interpretačních hypotéz absolutní svobodu v hledání rozporů ve vnitřní výstavbě díla; prorokem tohoto dekonstruktivismu je Jacques Derrida. Pochopitelně, že při interpretační libovůli, která nepřihlíží k záměru spisovatele, pak lze jen obtížně rozlišit interpretaci od dezinterpretace.

Zmíníme se ještě o ricoeurovském termínu *přisvojení*, neboť interpretaci chápeme jako přisvojení a rozšíření původního horizontu textu. *Potenciálně je text adresovaný komukoli, kdo umí číst. Ve skutečnosti je adresovaný mně, hic et nunc. Interpretace se realizuje jako přisvojení, kdy čtení plodí cosi jako událost, událost diskursu, který je událostí „nyní“.* *Interpretace jako přisvojení se stává událostí.*³

Podle Ricoeura je třeba si přisvojit samotný význam textu, chápaný dynamicky jako směr myšlení zpřístupněný textem, jako schopnost odkrývat svět, který konstituuje reference textu.

¹ Haman, A.: *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. HH, Jinočany 1999, str. 142 - 143.

² Eco, U.: *Interpretácia a nadinterpretácia*. Archa, Bratislava 1995, str. 44.

³ Ricoeur, P.: *Teória interpretácie: diskurz a prebytok významu*. Archa, Bratislava 1977, str. 122.